

Hermånger och Jettendahl Sochner

Extraordinarie Tingh Stads Notarien

den 28 Januarij Lars Erþon Höök

Nämnden

Erich Nilþon i Röste, Olof Olofþon i Hånick,
Olof Jonþon i Wattlång, Olof Larþon i Stocka,
Swen Mårthþon i Brinsta, Swen Joenþon i Hånick,
Jon Perþon i Elfsta, Harald Anderþon i Linsta,
Mårthen Nilþon i Åå, Erich Biörþon ibidem,
Jon Perþon i Wijk, och Erich Anderþon i Gärde
i ställe för Larþ Olofþon i Nybyn, som war siuk.

Samma dagh stältes för Rätten **Capelanens i Hermånger H. Larþes Walleni dotter Liþbeta Larþdotter**, till ålders på sitt Siuttonde åhr, hwilken hafwer låtit sigh besofwa af een **Chronones Båtsman Oluf Larþon** benemd, och han rådt henne medh barn, hafwandes som dhe nu begge bekienna medh huar annan, förste umgänge någre dagar efter nästafledne Philippi Jacobi 672. Doch sedermera inthet häfdat henne efter han och i dhenne afwekne Sommar warit i Chronones wärkelige tienst, och kom hem ifrån Stockholm tree dagar förnästafledne S:te Andrä dagh, hafwer sedhan inthet kommit till något samtahl medh henne, efter han då siukligh war, doch bekienner hafwa hördt om Liþbeta glunkas dhet hon hafwande war.

Wijdare hafwer dhenne **Liþbetha Larþdotter**, Gudh bättre, alt framgent hållit sigh så hemlige, inthet uppenbarat sitt tillståndh, hwarken för Föräldrarne eller någon annan att hon war barn rådder, åhr och altijdh så späder synt, så att sådant om henne inthet tänkias kunne, hafwer och under dhen tijdhen, som hoon sielf bekienner, haft som qwinnor pläga, sin naturlige tijdh, dhet doch rätten otroligt holler, och lembnar dher hän. Tre dagar för näst afledne Julehögtijdh, begifwer sigh hennes Modher till Färilla Sochn, att hållþa på sin kiötslige Modher Pastoris ibidem Elskelige Käre Huströ. Sammaledes och **Fadren Herr Larþ** afrester om Juleafton till Anexan uthi Jettendahl, och Församblingens tjänst öfwer hälgem. Natten moth annan dagh Juhl, infaller födsletijman för Liþbeta Larþdotter, och går tywårre, dermedh sålunda tillwerka. Hoon uppstiger Ottemåhls tijdh uthaf Sängien ifrån **tienstepijgan Ingeborg Olofsdotter**, som dher tillijka medh henne liggjande war, sadhe inthet för henne huart hoon gick, icke kundhe heller bemelte Pijga annat tänkia än hoon skulle gå förrätta sine naturlige ärender, som hoon efter förrige waara bemärckt, men inthet kundhe hoon skiönia huru lengie Liþbetha war uthe, efter hoon straxt somnade in igen, och weet inthet nämna hwarken om mer eller mindre tijdh: Liþbeta Larþdotter som uthgick togh sin wägh till Badhstufwun, dherest hoon /: och som hoon sielf bekienner /: föder ett dödt barn, legger dhet sedhan som hoon af Månskenet genom Fönstret eller gluggen kundhe skiönia, under Badhstufwulafwen, och kastade ett Klädhe deruthöfwer, låtandes så liggjat in till theþ folcket wore bemelte Annan Dagh Juhl gånge i Kyrkian, då hon, medh dhe andre sine små Syskon war hemma stadder, togh dhet dödhfödde barnet, och kastar dhet /: Cum Reverentia /: in igenom Swinhusdören dherest dhet, twifwels uthan, af dhe oskiählige Creaturen förtärdes. Synderskan tillstår och

sielf, att emoth dhet hoon förmärckte folcket skulle komma uthur Kyrkian, går hoon till Swinuset och beseer om dher war något qwart af dhet hon inkastade, befahrandes blifwa dherigenom nögder, doch fans dher /: som hon sielf bekänner :/ inthet hwarken af dhen ena ledemoten eller dhen andre, föregifwer och inthet hafwa kunnat uhrskillia antingen dhet war pilte- eller pijgebarn. Synderskan bekiende och barnet hafua quicknadt uthi hennes qundh, men Otta dagar för Juhl blifwit dödt, huilket skall hafwa förorsakat sigh genom ett fall, henne widh Bärstaquarnen händt ähr, under dhet gångmånlet, när hoon wille på backan stilla om Hästen. Gerningen hafwer synderskan dohlt till trijdie dagh Juhl om afton, då granhustrorne, **Hustru Ingredh Larß Nilß, Hustru Brijta Olof Erichs, Hustru Brijta Per Olofs**, kommo derhän, besichtigade bröstén, och funno der Miölck. Anledningen dher till, war dhet, att hoon om annan dagh Juhl om morgon, någre tijmar sedhan hoon hadhe födt barnet, går till Larß Nilß hustru begiärrar hennes mindre Syster skulle få åka medh henne till Kyrkia, då hon bemärckt af Lißbeta falla blodh på golfwet, och således synderskan blifwin uppenbahr. Synderskan tillstår och efter föregående Inquisition hafwa gudh bättre fattadt den onda tancken, att emedan barnet war dödtfödt, och /: som hoon säger :/ otta dagar för Juhl blifwit dödt i hennes Lijf, tyckte hoon lijka om huar dhet sedan war, menandes, när dhet sålunda war af wägen, hoon och skulle ansees af willkor oförkrenckt, som hoon för dhenna händelßen war, uhrsächtandes dher jempte LegersMannen **Olof Larßon** hafwa warit medh sigh rådhsam om dhenne gierning; Lißbeta Larßdotters Föräldrar Wördige H. Larß Wallenius, medh **Modren Hustru Kersten Olufsdotter**, wille, dher så kundhe admitteras, Sedeligen betyga om sin dotter, inthet hafwa förnummit någre lätt färdige affecter uthaf henne, eller och sedhan dhen oloflige beblandelßen af förbenemde persohn skiedde, kunnat dhet ringeste bemärkia, så wara beskaffat. Synderskan Lißbeta Larßdotter bespordes efter närwarande församblings afträde, om hoon i dhenne Act mera hadhe seija, förehollandes henne Rätten här fattadhe föregående bekännelse, dher widh hon blef ständig, doch bemärkte Rätten inom Lychte Dörrar, som skulle dhenne Synderskan wara Lijtet wettande, Enfaldig och af ringa förståndh, dhet och Nembden till serdeles omtancke eftertogh. Fattandes öfrigt dhenne handell i moget betenkandhe, och kundhe förmedelst Konung Carl Gustafs, Glorwördigst i Åminneelße, uthgångne Edict af åhr 1655 om barnemordh, inthet befrija synderskan ifrån dödsstraffet, holler doch eftertenckeligen hennes kléna förståndh, och af dhet anseende henne om nåden höga Öfwerheeten underdånigst hänlembnar. Närwarande Försambling fälte på dhe högtbedröfwade Föräldrarnes wegnar, förbön för dhenne synderskan, henne, i anseende till sine ungdoms åhr och enfallige sinne, kundhe benådas Lijfwet.

Dito Ordinarie Tingh
den 6 Octobris.

Samma Dato. Efter höglofl. kongl. hofrättens missio af den 4 Julij sidstledne till **Herr General Lieutenanten och Gouverneuren Högwälborne Herr Carl Sparre** och deß dherpå fölgde ordres af den 13 ejusdem, Stältes för Rätten **Lißbeta Larßdotter i Hermånger** 17 åhr gammal, huilken af HäradsRätten, den 28 Januarij Innewarandhe åhr, blef för barnemord dömbd till dödhen, men förmedlest hennes **Modhers Hustru Kersten Olufsdotters** underdånigste anbringandhe, att hennes dotter skulle wara fånoth åhr Executionen Suspenderat,

och en ny Ransakningh medh förste befellat att anställas om dhet skulle så förewetta som föregifwit ähr, huilken ransakningh af oundwijklige förfall icke förr hafuer kunnat wärkställigas, serdeles efter dhenne Lißbetha Larßdotter hafuer uthi Hudwichswaldh Fängellße någon tijdh warit dödssiuk, och ännu mycket opaßlig ähr, att hon medh möda kundhe föras i frå Hudwichswaldh och här för Rätten Sisteras, huilken emoth frågan, tillstår sigh wara lägrat 672 Philippi Jacobi tijdh af **Chronones Båtsman Oluf Larßon**, af honom rådd medh barn, 14 dagar för Juhl fallit oppå backan wijdh Bärsta Qwarnen att barnet blef dödt, Otta dagar för Juhl, och när födslestunden henne andre dagh Juhl om Morgonen bittijda påkom, går hon allena uthi badstugun föder barnet uthi enslighet, Inwiklandes dhet uthi en slarfua och lägger dhet under Lafuen, När folcket om samma högtijds morgon wore gångne till Kyrkian tager hon sigh dhet orådth före, att hon går i badstugun och bär dhet fostret /: som hon påstår wara dödt födt /: uthi Förklädhe, kastandes dhet in genom Swinhuußdören, dher dhet af dhe oskälige diuren förtärdes, så att hon en stundh dher efter går in i Swinhuseth, och kundhe icke märkia dhet ringaste af någon ledemoth lemnat wara, uhrsächtandes honom Oluf Larßon, att han inthet hafwer warit i rådth medh henne uthi dhenne mißhandel, medh fundh mehra som uthi förr holdne ransakningh af den 28 Januarij hujus anni wijdlöftigare anteknatt finnes. När hon Lißbeta Larßdotter dhenne relation icke utaf sig sielf, uthan efter Rättens punctuelle tillfrågandhe och uthan dhen ringaste Commotion till tårar giordt hafuer, blef henne förehollit om hon icke kundhe betänkia, huru swårligen hon Gudh sinom Skapare medh dhenne gerningh förtörnat, högeligen sine Föräldrar bedröfwat, och sigh sielf på högsta objständh bracht hafwer? Swaradhe hon Ja, dhet kan fuller så wara, men till tårar läth hon sig icke beweeke, icke deste mindre pustade och suckadhe hon, uthan tuifuel en dehl af sorgh, en deel af siukdomen, som henne ännu twingadhe, att hon inthet förmådde stå. Rätten tillspordhe henne, om Oluf Larßon hadhe under ächtenskapslofwan henne kränkt? Dher till swaradhe hon, att dhet hafwer inthet stort tahl warit om ächtenskap, dheremoth Oluf Larßon öfwertyger henne, och tillstår sig lofwat henne ächtenskap, och dherigenom kommit henne till Lägersmählet, hon hafwer och haft i sinnet, som grannarne wiste berätta sigh hördt af hans Männ, att tilltala Föräldrarne om Ächtenskap, men efter grannarne icke kundhe tänkia honom winna Föräldrarnes samtyckio, hafuer han icke fullfölgd sin Intention och wille ännu ächta henne, efter han tycker illa waar att han henne på dhet sättet bedraget hafuer, badh så henne om förlåtellße, och om hon kundhe winna Konglig Nådhe, att han måtte henne bättra, Emoth Rättens uthfrågandhe Sadhe hon, Nogh hafuer han frijat, och hon welat haft honom, men hon trodde säkert att Föräldrarne inthet skulle samtyckia dhertill, efter dhe inthet wiste af Lägersmählet, hon wore nu wäll dher medh tillfreds, om dhet sigh så skicka kundhe, sedhan Föräldrarne hafwa låtit sig af hans deprecation blidka.

Rätten tillspordhe **Kyrkioherden och Probsten Wyrdige H. Olof Hoffman** om honom wore witterligit att dhenne **Lißbeth** ähr fånoth eller af fulle förståndh? Huar till han reponeradhe, att han inthet hafwer kunnat märkia henne fånoth eller afwite warit, men utaf hennes åthbörder skattar han henne inthet klok, Ty toket war hon, att hon läth sigh så förnedra, toket bar hon sigh åth att hon icke openbarade Lägersmählet, och tokotare war hon, att hon icke läth fostret komma fram i liuset, Och sedhan hon för dhenne grofue gierning tuänne resor ähr blefwen tingförder, hafuer hon icke låtit förmärkia någre store förståndsgåfwor, efter synden går henne så lijtet till hiertat, och hon icke kan dheröfwer fälla tårar, dher

doch han Kyrkioherden, och mången annan af medömksamheth öfuer detta hennes fall hafuer torkat sine ögon. Kyrkioherden ladhe och detta här till, att när han för fåå dagar sedhan, förnam henne siuklig wara kommen till Ländsmansgårdhen, går Kyrkioherden tijt och frågar henne iblandh annat, om hon icke uthi Hudhwichswaldh, under sin store siukdom, hafuer åstundat och begådt Herrans Högwärdige Nattwardh, Swaradhe hon, dhet frågadhe henne ingen till dherom, dhe finge göra som dhe wille, uthaf detta och flere hennes genswar märkte han och så Intellectus Imbecillitatem fast hon icke kan hollas för Afwite eller fånoth.

Församlingen i Gemehn tillspordes huadh kunskap dhe hadhe om henne? Swarades att dhe lijten wettskap hafwa om henne, mehra än dhet att hon stilla och sachtmodelige sig i frå barndomen förhollit hafuer, underdånigst nu som förr Supplicerandhes för henne om Kongligh ynnest och Pardon.

Grannarne uthi Bärsta, emoth frågan, swaradhe att hon hafwer warit tystlåtig, sachtmodig och icke stortaliger, på någre åhr hafwer hon hollit sig gemenare i umgänge medh bondebarnen än som elliest andre Prestbarn, doch aldrih understådt någon lättfärdighet, ehuruwäll dhe förmärkte att **Oluf Larßon** och **Lißbeta** hafua hollit utaf huar andre, men sedhan hon giordhe dhenne gerningh, ångradhe hon sigh mycket att hon icke uppenbaradhe Lägersmählet.

Nämbdens mening war, att äntå the icke kunna räkna henne för Fånoth, kunne the lijkwäll icke annat begripa, än att hon skall wara lijtet wettandhe och af ringa förståndh, underdånigst intercederades för henne om Konglig Nådhe och icke Högste Rätten, dherom och Förälldrarne, genom **Regements Presten H. Johan Kanik** och tuänne andre godhe Män, giordhe allerunderdånigst bönfallande, medh begäran att HäradsRätten wille sådant uthi dhenne ransakningh anföra.

Här öfwer ähr ankommen dhen Höglofl. Kongl. Hofrättens resolution af den 28 Februarij 674 att **Lißbetha Larßdotter** blifwer i anseendhe till ofwanbemelte skiähl och motiver i frå Lijfsstaffueth befrijat, och skall stå uppenbara skrift, hwilket wärkeligen exequerat ähr.

Nämbdemän Oluf Jonßon i Watlång hörer illa, fick afskedh, i ställe **Mårthen Perßon i Wattrångh**, swor sin Eedh.

Oluf Larßon i Stocka swor sin Eedh, som uthi **Nils Jonß** ställe i **Stering** på Extraordinarie tinget tillsattes.

Sochne Allmogen blef tillhollen, att tillföra wärkie till Chronofiskiet uthi Chroneströmen, efter Herr Gouverneurens befallning af den 11 Augusti 673, huilket Allmogen lofuadhe willia fullkomma i nästkommandhe Wåhr.

Anders Perßon i Elfsta, anlagad **Hans Anderßon ibidem** för tiuf, för dhet han skulle hafua bortstulit een Kopparkettell förledne Persmeßo dagh, uthi hans Fäbodher, och burit undan till giömo, huar till Hanß Anderßon nekadhe, och blef wittnat af **Anders Kiällßon i Kongsgårdhen**, dhet han på samma dagh, hafwer warit på arbethe hoos honom, och när han hafwer gådt dädan, hafwer hans Syster gifwit honom tre marker Smör, huilket Anders Perßon säger att han hafwer tagit i

hans Fäbodher, och holler honom före, att han och Kopparkettelen stulit hafuer. Rätten frågadhe Anders Perþon hwadh tillfälle han hafwer haft till att beskylla honom? Sadhe han, för dhet han hafwer lugit, när han blef tillspordh hwarest han hafwer varit, sadhe han sigh hafwa varit till Bergsiö, dhet ej sandt fans, dherföre fick han mißtycke på honom, att han, Hans Anderþon, hafwer varit i Fäbodherne, dhet honom icke kundhe öfwertygas, dy blef Anders Perþon för wijtesmåhl efter Tingmålabalcken Sakfält till 40 m:r Silfrm:t, Målsäganden gaf sin rätt efter.

Jon Perþon i Elfsta, prætenderadhe på någon arfspart på sin **Systems Hustru Sigreds** wegnar, af **Anders Perþon i Skarftiär**, som honom på Tinget här i Hermånger den 6 Majj 667 tilldömbdt blef, Anders Perþon säger sigh icke dherom hafwa blifwit krafd, wardt så af Rätten nämdbt godhe Män som dhem emellan Liqvidera skole till näste tingh.

Jon Anderþon i Elfstadh, klagar på sin **Mågh Hans Anderþon ibidem**, att han ähr så oroligh på hemmaneth, så att han inthet kan medh honom i gårdhen wara; Wardt så af Rätten sagdt, att dher dhe icke wille förlikas, skall Hans Anderþon wara plichtig att hemmaneth afträda nu nästkommande Mattsmeþo dagh.

Factoren Hans Behm opbiuder ett hemman i **Wattrångh** Siu öre 3 ?:r i skatt, som han af **Erich Larþon ibidem** köpt hafwer för Etthundrade Sextijo daler Silfrm:t förste gången.

Till öfwerflödh giordes förbudh att göra förfiskie på Chronones Fiskie i Strömen efter förre dheres Excellenciers Herr Gouverneurernes skriftelige befallningar.

Efter Skogzordinancien tillets Ägesmännen att skifta skogen emellan **Nils Perþon i Wattrångh**, **Nils Perþon i Edsätter**, **Jon Thomþon i Röste**, och **Jon Nilþon ibidem**, **Anders Perþon i Skarftiär** och **H. Johan Kanik i Holm**, och nämpne parterne Lottlöse Män som dhe sielfue sämias om.

Ländsman Erich Anderþon i Gärdhe opbiudher en Swahl, liggiandes i Hagen för Trettijo daler KoppM:t förste gången.

Dito giordes förbudh opå Ägorne medh ättiandhe, att Allmogen bättre achtar sine Södher, att dhe icke komma i annars änger som här till skedt ähr, dher att ättia, när dhet fins laggill haga, hwar annorlunda skeer, sedhan dette af Rätten afsagdt ähr, skole dhe icke allenast för Förbudh medh 40 m:r Silfrm:ts böther plichta, uthan och skole owalde män hafua macht att taga hwar fempte nöth, bådhe stort och smådt till Rättens wijdare ehrkännandhe.

Harald Anderþon i Linsta blifwer anklagat af **Erich Jonþon i Frösten**, dhet hans Häst hafwer strächt i hiähl Erich Jonþ Häst i Frösten, Haraldh säger att hästarne gingo tillhopa medh hwarandre sidst i Wåhras, och nu i förledne Midsommars afton blifwit stördt: Efter som inge wittnen wore tillstädes, opskiöts ährendet till näste tingh.

Factoren Hans Behm låther opbiuda ett hemman **uthi Wattlångby** om Fem öre 17 ?:r i skatt som han sig tillbytt hafwer, af **Regementz Presten H. Johan Kanick** emoth ett hemman i **Wij och Idnor** Fem öre 18 ?:r i skatt förste gången.

Hermånger och Jettendahl Sochner, uthlofwadhe hwar sine dagzwärkien opå Strömbroen öfwer storSundet, medh dhet förordh att Factoren skall sedhan wara plichtigh att broen oppeholla medh sin egen omkostnadt att Allmogen dher öfuer icke sedhan blifwer pålagdt, dhen att botha eller bättra.